

Öğrenci: Jennifer Yum

The Great Divergence'ta Kenneth Pomeranz kavramsal bir atlayış yapıyor. Geçen hafta okuduğumuz Joan Scott, kitabında feminist tarihçileri “eski sorulara yeni perspektifler aramaları” için teşvik ediyor. Pomeranz bir adım daha ileri giderek yepyeni bir soruyla karşımıza çıkıyor. “İngiltere neden Yangzi Deltası değildi?” yerine, “Yangzi Deltası neden İngiltere değil?” diye soruyor. Basit bir dille Avrupanın endüstriyel patlamasının Pomeranz’a göre ana nedenleri şunlardır: Britanya’daki kömür depolarının yeri, bu yerin kömür ve buhar sisteminin gelişmesiyle ilişkisi ve denizaşırı sömürü. Yazarın metodolojisi açık ve tutarlı. Kendi vakasını kurmak için, birkaç tane birbirinden farklı değişken kullanıyor, Batı Avrupa’yı, sonra Çin’i (ve Japonya’yı) inceliyor. Karşılaştırmalarının her biri benzer sonuçlara gidiyor. Yapacağım alıntılar onun genel yaklaşımını örnekler nitelikte: “Nüfus yoğunluğuna rağmen, büyük olasılıkla diyebiliriz ki Çin 1800’lerdeki Avrupa’dan çok daha kötü değildi” (236). Veya “Lüks ürünlere olan talep Çin ve Japonya nüfusunun farklı sınıfları arasında en azından Avrupada olduğu kadar dağılmıştı” (165). Kısaca kendisinin açıkça bahsettikleri dışında Avrupanın avantajını açıklayabilecek kaydedeğer farkların olmadığını kanıtıyor. Tarımla ilgili, ticari, proto-endüstriyel ve ekolojik faktörler, 1800’den önce Batı Avrupayı endüstrileşme olasılığı daha güçlü bir aday yapmadı. Argümanı için en önemlisi “büyük ayrışma” noktasından sonra görülen farklar geçersiz olarak yorumlanmalı. Kitabın sonunda Pomeranz metodolojisini oldukça ikna edici bir biçimde savunuyor. Yazar, “herkesin kendi ajandasına uygun faktörü diğerlerinin arasında ‘en önemli’ bularak öne çıkardığı” bir sürü küçük faktörün önemini kabul etmek entellektüel anarşi yaratır” diyor. Yine yazara göre, kendi analizini bu kategorinin içine girmekten kurtaran dört neden var (280). Bunlardan en inandırıcı olanı dördüncüsü: Çin ve Japonya, hem kömür arzının mevcut olmadığı ve hem de denizaşırı sömürünün yapılmadığı iki örnek. Diğer bir deyişle, argümanı çok etkili çünkü karşılaştırmalı bir argüman. Bu haftanın okumasının ortaya çıkardığı historiografik soru metodolojik bir araç olarak karşılaştırmalı yaklaşım. Karşılaştırmalı kanıt sunmanın en iyi yolu nedir? Tarihçi Charles Tilly, “Her şeyi hesaba kattığımızda, büyük çaplı süreçlerin büyük yapılarının karşılaştırmalı çalışmaları, ancak araştırmacılar görece olarak az sayıda durum [orijinali: instance] incelerlerse entellektüel açıdan daha verimli olur” (Tilly 77). Tilly’nin argümanı “rakamlar büyüdükçe, eleştirel müdafaa ve ortamın şartlarına hakimiyet azalır” şeklindedir (77). Gerçekten de çalışmasının büyük bölümünü Çin, Japonya ve Britanya’ya (tarihsel bakımdan en iyi bildiği bölgeler’e) odaklayan Pomeranz, bu tuzaklardan kaçmayı başarıyor. Diğer taraftan, başka bölgelerden gelen çarpıcı kanıtlar

yazarın vakasını güçlendirir miydi? Tilly bir de tarihin dört kademesini [orijinali: level] tanımlar: 1) dünya tarihi 2) dünya sistemi 3) makrotarih 4) mikrotarih. Büyük Ayrışmayı bu sistemde nereye koymalı? Öncelikle, çalışma global konjonktürler üzerine oturtulmuş. “Avrupa merkezli dünya sistemine” nasıl ulaştığımızı anlatıyor (4). Çalışmanın kendisi de makrotarihi bir çalışma. Bir bölgeye bağlı ticarileşme [orijinali: commercialization] ve göç gibi büyük süreçleri inceliyor. Ama analizi, Ulrich’in uzmanlık alanı olan basit, sıradan insanların “önemsiz” hikayelerini ihmal ediyor. Global tarih için, mikrotarihi kanıt kullanımı uygun mu? Son olarak, Tilly okumasında karşılaştığım ilginç bir nokta da “dünya tarihini” reddetmesi. “Kişisel olarak bu büyük düzlükte benim gözlerim gücünü kaybediyor ve bacaklarım titriyor” (63). *The Mediterranean*’ın bir kısmını okumuş olarak Tilly’nin “Total tarih Braudel’i aşıyor” (68) eleştirisini anlıyorum. Pomeranz kendini bu kategoriye girmekten nasıl kurtarıyor? Pomeranz’ın bütün argümanları kendi kanıtlarının perspektifinden anlamlı. Ama birçok noktaya şu şekilde başlamasını dikkat dağıtıcı buluyorum, “yeterli veri elimizde yok” ama yine de elde bulunanlardan “şunu çıkarabiliriz ki.” Demek istemiyorum ki kanıtları değerlendirme biçimi titiz değil. Aslında kendisi de “sadece teknolojik değişimin motorlarını değil, dümenlerini de karşılaştırmalıyız, farklı toplumların üzerinde dümen kullandığı arazileri” (48). Bu alıntıyı okuduktan sonra bana öyle geldi ki topluma çok yakından bakmalı ve popülerize olmuş bir takım mefhumları hafife almamalı, mesela “Çin bilimi ve teknolojisi belli bir noktadan sonra hiç ilerlemedi,” aksine yazar iddia ediyor ki böyle olmadı (48). Yine EP Thompson gibi Pomeranz da ısrarla üzerinde duruyor ki gelir yaşam standardının tek belirleyicisi olmamalı. Tam aksine, Çin ve Japonya’da olduğu gibi, “el işi işçileri nerdeyse kesin olarak tarımdan kopmamıştı.” Böylece, daha az kazanıyorlardı belki, ama yine de “Hollandalı ve İngiliz benzerlerinden daha yüksek yaşam standardını” yakalamışlardı (51). Her iki ekonominin gelişiminde devlet politikası ve kültür de rollerini oynadı. Örneğin, “başiboş serserilerden kuşkulanan” Çin devleti yoksul insanların şehir merkezlerine göçünü yöreklendirmedi. Tam tersine, onlar kırsal çevreye itilmişlerdi (84). Lüks ürünler bölümünde “komşusuna ayak uydurmak” Çin’deki eve yatırım yapmayı gerektirmiyordu diye belirtiyor (135). Daha genel açıdan, dikkatim tam şu noktaya çekildi, eğer araştırma yaptığımız alan hakkında kültürel bilgimiz sağlam değilse tarihi yanlış yorumlama tehlikesi vardır.